

w przedmiocie relacji państwo-Kościół. Autor omawianej publikacji zamieścił także w tej części pierwszy naukowy komentarz do nowego konkordatu polskiego.

Po zasadniczej części książki następują aneksy. Obejmują one trzy dokumenty: Dokument Stolicy Apostolskiej o wolności religijnej z 1 IX 1980 r. Stanowisko Konferencji Episkopatu Polski w sprawie założeń aksjologicznych nowej konstytucji, z 16 VI 1990 r. oraz Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany 28 VII 1993 r.

Książkę zamykają: wybór tematycznie dobranych publikacji książkowych z dziedziny relacji państwo-Kościół, starannie wykonany indeks rzeczowy, wykaz skrótów i szczegółowy spis treści sporządzony w języku angielskim i polskim.

Książka ta wychodzi naprzeciw oczekiwaniom zarówno specjalistów z dziedziny prawa konstytucyjnego, polityków i publicystów zainteresowanych problematyką państwo-Kościół, jak też szerszego kręgu czytelników, zwłaszcza studentów wydziałów prawa.

Ks. Florian Lempa

Ks. Henryk M i s z t a l. *Doskonali w miłości. Świeccy święci i błogosławieni*. Redakcja Wydawnictw KUL. Lublin 1992 ss. 446.

Przynajmniej od Soboru Watykańskiego II szeroko znana i akceptowana jest prawda, iż każdy wierny chrześcijanin powołany jest do świętości. Prawda ta dobitnie wyrażona została w konstytucji soborowej *Lumen gentium* (nr 11) oraz w adhortacji Jana Pawła II *Christifideles laici* z 30 XII 1988 r. Często jednak przez chrześcijan jest ona pojmowana raczej teoretycznie i bez aplikacji do konkretnego, a zwłaszcza własnego życia. Dlatego z wielkim uznaniem przyjąć należy nową pozycję książkową ks. prof. H. Misztala (kierującego jedyną w Polsce Katedrą Prawa Kanonizacyjnego) w której prezentuje on konkretne i godne naśladowania postaci świeckich świętych i błogosławionych.

Rozprawa składa się ze wstępu (s. 7-14), trzech rozdziałów, zakończenia (s. 409-411), wykazu źródeł i literatury (s. 413-429) oraz wykazu opracowanych świętych kanonizowanych i beatyfikowanych (s. 431-434).

W rozdziale pierwszym autor omawia pojęcie świętości chrześcijańskiej człowieka świeckiego w przekroju historycznym (s. 15-72). Przedstawia model świętości człowieka świeckiego w pierwszych wiekach Kościoła, w okresie średniowiecza, reformy trydenckiej i w czasach nowożytnych. Szczególnie dokładnie charakteryzuje świętość osób świeckich opierając się na dokumentach Soboru Watykańskiego II (s. 42-65). Charakterystykę współczesnych norm dotyczących doskonałości świeckich przedstawia autor na podstawie sformułowań zawartych w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego oraz w posynodalnej adhortacji Jana Pawła II *Christifideles laici*.

W rozdziałach drugim i trzecim przedstawia autor świeckich świętych od czasów apostoelskich aż do czasów współczesnych. Na początku obydwu rozdziałów zapoznaje on czytelnika ze sposobami postępowania kanonizacyjnego w różnych okresach historycznych. Datą graniczną dla obydwu rozdziałów jest rok 1588, w którym utworzono Kongregację Obrzędów. Od tego czasu zaczęła kształtować się rozwinięta procedura

kanonizacyjna. Ostatnim dotychczas etapem kształtowania tej procedury jest konstytucja Jana Pawła II z 25 I 1983 r. *Divinus perfectionis Magister* oraz wydane w tymże roku szczegółowe normy Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych (zob. s. 243).

W omawianej pracy autor prezentuje wiele postaci świeckich świętych, ale tylko tych, którym przysługuje w Kościele katolickim kult publiczny, czyli beatyfikowanych lub kanonizowanych. Nie należy więc tu szukać danych dotyczących osób, których procesy beatyfikacyjne są w toku. Opracowanie nie obejmuje też świętych męczenników, a koncentruje się na ukazaniu specyfiki świętości świeckich wyznawców.

Chociaż kryteria podziału na różne grupy prezentowanych w rozdziałach drugim i trzecim świętych nie są jednolite i podziały te nie są rozłączne, to jednak dobrze określają różne „odmiany” świętości świeckich. Wielu z tych świętych można by zaliczyć do kilku nawet grup, omawianych przez autora oddzielnie, lecz wydaje się, że zostali oni omówieni w konkretnej grupie dlatego, iż cecha charakteryzująca tę grupę miała dominujące znaczenie w życiu danego świętego.

W rozdziale drugim (s. 73-229) prezentuje autor świętych, którzy stykali się z Chrystusem i apostołami, świętych żyjących do XVI wieku w stanie małżeńskim, dziewiczym lub wdowieństwa, świętych królów, książąt, wodzów, polityków i ludzi ciężkiej codziennej pracy, a także świeckich żyjących „w cieniu zakonów”.

Analizy i opisy postaci świętych z nowszych czasów, przedstawionych w rozdziale trzecim (s. 231-407) oparte są na najsolidniejszym materiale źródłowym, znajdującym się zwłaszcza w archiwach watykańskich. Materiał ten ma wyjątkowe znaczenie, gdyż z biegiem lat i wieków coraz bardziej precyzowano proces beatyfikacyjny, dbając szczególnie o jego obiektywność i dokładność naukową. Bogato i solidnie udokumentowane są więc postaci świętych dziewic i młodzieńców działających w świecie, świętych matek, a także świętych przedstawicieli różnych zawodów, jak np. profesora, społecznika i lekarza.

Przedstawiona pozycja jest oczekiwanym uzupełnieniem wielu biografii świętych i błogosławionych, które w przeszłości dotyczyły głównie osób duchownych i zakonnych. Taka dotychczasowa sytuacja w publikacjach dotyczących świętych wynikała nie tylko z innego pojmowania świętości, lecz także ze żmudnej i skomplikowanej procedury kanonizacyjnej, którą pokonać mogły zasadniczo tylko struktury kościelne dysponujące odpowiednimi środkami (zakony i diecezje). Z radością przyjęto więc uproszczenie tej procedury dokonane przez Ojca św. Jana Pawła II. Wielkie znaczenie opracowania przez ks. prof. Misztala sylwetek świeckich świętych wynika także z tego, że mogą one stać się wzorami do naśladowania dla ludzi współczesnych.

W prezentowanej publikacji autor daje odpowiedź na pytanie, czy istnieje charakterystyczna droga świętości ludzi świeckich, czy jest to tylko inny sposób realizowania jednej świętości, do której dążyć mają wszyscy chrześcijanie. Wszyscy wierni bowiem winni starać się o doskonałość w miłości.

O tym, że świętości świeckich nie da się oddzielić od świętości w ogóle oraz od wielu innych norm dotyczących życia świeckich, świadczą choćby rozważania oparte na przepisach nowego KPK oraz *Christifideles laici* (s. 65-72). Więcej miejsca poświęca autor omówieniu norm określających zadania świeckich w ogóle niż samemu zagadnieniu ich świętości. Świętość świeckich tak splata się z całym ich życiem, że nie sposób tych elementów całkowicie rozdzielić. Wydaje się, iż można tu wyrazić pogląd, że także w czasach współczesnych mamy wielu świętych, lecz nie gromadzimy doku-

mentacji dotyczącej ich życia. Na ponad 1000 spraw rozpatrywanych obecnie przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych zaledwie ok. 15% dotyczy osób świeckich. Dlatego też cenne są sugestie autora (s. 410-411) dotyczące zabezpieczania dowodów świętości osób żyjących współcześnie.

Na koniec należy wspomnieć, że omawiana praca jest napisana i wydana bardzo starannie. Jej język jest komunikatywny i zachęcający do czytania. Każdy chrześcijanin świadom swego powołania do świętości może w niej znaleźć coś dla siebie: jakiś wspaniały wzorzec osobowy lub aspekt osobowości świętego, który najbardziej nadaje się do zastosowania we własnym życiu. Rozprawa ta ma wielką wartość nie tylko dla naukowców, zwłaszcza kanonistów, teologów i historyków, lecz także dla szerokich rzesz czytelników, gdyż ukazuje – jak zauważa sam autor – „piękno i barwy życia duchowego świętych zatopionych w Bogu i jednocześnie zanurzonych w rzeczywistości tego świata”.

Ks. Ryszard Szychmiler

Ryszard S z t y c h m i l e r. *Doktryna Soboru Watykańskiego II o celach małżeństwa i jej recepcja w Kodeksie Prawa Kanonicznego z roku 1983*. Lublin Towarzystwo Naukowe KUL. 1993 ss. 522.

Publikacja pod powyższym tytułem wychodzi naprzeciw potrzebie jasnego określenia celowości małżeństwa. Określenie takie jest konieczne zwłaszcza obecnie, gdy zauważa się brak precyzji pojęć i rozprzestrzenianie się – także wśród katolików – relatywizmu moralnego. Troska o przyszłość społeczeństwa świeckiego oraz o przyszłość Kościoła nakazuje, aby ze szczególną uwagą przyjrzeć się zadaniom małżeństwa, które wynikają bezpośrednio z jego celów, a które określone zostały przez Stwórcę natury ludzkiej.

Omawiana praca została wydana u progu ogłoszonego przez ONZ i Ojca św. Jana Pawła II Międzynarodowego Roku Rodziny. Skonstruowana została w ten sposób, aby po przebadaniu bogatego materiału źródłowego dojść do jak najbardziej uzasadnionych opinii na temat celowości małżeństwa oraz wielorakich konsekwencji przyjęcia przez prawodawcę kościelnego określonej koncepcji celów małżeństwa. Rozprawa podzielona została na trzy jasno określone części.

W pierwszej części pracy (s. 23-192) przedstawiony został rozwój doktryny Kościoła, dotyczącej celów małżeństwa, w czasie prac Soboru Watykańskiego II. Wykorzystano tu bardzo bogaty materiał źródłowy (kilkudziesięciotomowa dokumentacja) z przygotowań i obrad tego Soboru. Część ta jest więc prezentacją formalnej i merytorycznej strony dochodzenia do uchwał soborowych dotyczących celów małżeństwa. Jest to ukazanie genezy nauczania o małżeństwie zawartego w uchwałach Vaticanum II. Autor dochodzi do wniosku, że przez cały okres prac soborowych problem celów małżeństwa, ich zakresu i hierarchizacji, był szeroko dyskutowany. W schematach i w dyskusji nie ma usystematyzowanych rozważań dotyczących wszystkich celów